

Preporuka đacima

Zašto učimo povijest – zašto analiziramo izvore?

Povjesničar koji je ovjekovječio grčko-perzijske ratove počinje svoje djelo ovako: „(...) Ovdje su opisana istraživanja Herodota, da ono što su ljudi napravili ne padne vremenom u zaborav i da velika i čudesna djela što su ih izvršili i Grci i barbari ne ostanu bez spomena, kao ni ostali događaji pa ni razlog zbog kojeg su međusobno zaratili. (...) Moja je zadaća napisati rečeno, ali to nije da sve i povjerujem. (...)“ Misli „oca historiografije“ i danas su aktualne: današnjici je važno istraživanje prošlosti, traženje razloga događaja, a važna je i sumnja. Ako ne želimo sve povjerovati o prošlosti, trebamo ispitati uspomene prošlosti, povijesne izvore i trebamo biti sposobni shvatiti iste. Ova radna bilježnica može pomoći u tome.

Za što je dobra radna bilježnica?

Na satovima povijesti pruža mogućnost boljeg shvaćanja povijesnih dokumenata (izvora) koji se nalaze u udžbeniku nakon zajedničke (grupne, u paru) ili samostalne obrade. Možemo se upoznati s karakteristikama različitih povijesnih izvora metodom ispitivanja istih. Vrlo je važno da zadatke koji se odnose na izvore – čak i u slučaju zajedničke obrade izvora – riješimo sami, jer se samostalnim rješavanjem zadataka možemo već pripremati za maturalni ispit.

Kako pomaže radna bilježnica djelotvornom pripremanju za maturu?

Više od 300 zadataka nas pripremaju samostalnom stjecanju saznanja iz teksta udžbenika (iz tzv. autorskog teksta) i iz izvora koji su navedeni u udžbeniku (to mogu biti tekstovi, slike, karte). U brojnim slučajevima trebamo obavljati prikupljanja, trebamo popuniti tablice, slike ili trebamo prepoznati ključne rečenice. Uvježbavamo orijentaciju u prostoru uz pomoć brojnih zadataka na zemljopisnim kartama a orijentaciju u vremenu uz pomoć kronoloških traka. Radna bilježnica obraća veliku pozornost tijekom obrade tekstova, slika i fotografija razumijevanju korelacije između zbivanja, razvoju sposobnosti stvaranja teksta i kritičnog razmišljanja.

Uporaba radne bilježnice

Piktogrami pored zadataka označavaju koje sposobnosti najbolje razvija određeni zadatak. Ravnajući se prema istaknutim kompetencijama zahtjeva mature označili smo sljedeće sposobnosti:

- uporaba i ocjenjivanje izvora;
- primjena stručne terminologije;
- orijentacija u prostoru i vremenu;
- istraživanje čimbenika koji su formirali događaje;
- prikazivanje povijesnih događaja i pojava s osvrtom na probleme.

Piktogrami druge vrste ukazuju na težinu zadatke i na očekivani način razmišljanja. To su sljedeći:

- utvrđivanje obrađenog materijala;
- produbljivanje upoznatih činjenica, zbivanja, korelacija;
- primjena ranije naučenog;
- rješavanje problema.

Kod zadataka smo označili s kojim numeriranim izvorom (izvorima) trebamo raditi (npr. **6.**) iz Arhive zadatke u udžbeniku. Ako opis zadatka ukazuje samo na „udžbenik“ ili „tekst udžbenika“, trebamo upotrebljavati autorski tekst (tzv. glavni tekst) udžbenika.

Kod brojnih zadataka uputno je prvo zajednički dogovoriti temu (u grupi, u paru) i nakon toga samostalno započeti rješavanje. U tekstu tih zadataka **masna slova** (i množina) upućuju na zajednički rad.

 Zadatke sa zemljopisnom kartom sakupili smo po velikim poglavljima u posebnim zadacima. Pripazimo da konturne zemljopisne karte koje se po sadržaju upotrebljavaju za više zadataka ne postanu na kraju nepregledne! To se može ostvariti maštovitim izborom oznaka i boja na zemljopisnoj karti. Ponekad je naš zadatak da od zemljopisnih karata koje nam stoje na raspolaganju potražimo onu na kojoj se zadatak može riješiti.

 Kod zadataka koji iziskuju dugotrajniji pisani rad, kod kojih vidimo oznaku olovke, rješenje je potrebno napisati u bilježnicu.

Želimo dobro učenje i puno uspjeha u rješavanju zadataka i otkrivanju prošlosti!

József Kaposi i Miklós Száray

UPOZNAVANJE S IZVORIMA

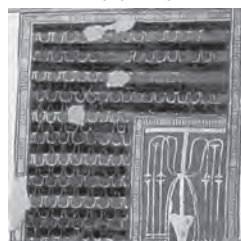
ZBOG ČEGA SU POTREBNI IZVORI?

1. Proučimo sljedeće slike!

a) Upišite ispod slika što one prikazuju prema vašoj pretpostavci!

1.

2.

3.

4.

5.

b) Pogledajte omotnicu vašeg udžbenika! Sada uporabom iste identificirajte prethodne slike!

1.

2.

3.

4.

5.

c) Izvedite zaključak! (Podcrtajte odgovor za koji smatrate da je ispravan!)

Je li bilo moguće na temelju detalja slike točno identificirati prikazane dijelove! Da / Ne

Obrazloženje:

d) Nakon upoznavanja potpune slike sakupite u tablicu vaše pretpostavke!

Aspekti	Zaključci
Uz koju se civilizaciju može vezati?	
Gdje su je pronašli?	
Kako su je izradili?	
Što prikazuje, koja je tema?	
Može li biti istodobna s obrađenom temom?	

Zadatak broj 1. prikazuje težinu istraživačkog rada povjesničara. Prvo smo vidjeli samo dijelove slike, onako kako se često u kasnija doba mogu otkriti samo pojedini elementi prošlosti. Mi smo bili u povoljnoj situaciji jer smo kasnije mogli pogledati potpunu sliku na omotnici udžbenika. Na taj smo način sigurnije prepoznali detalje. Međutim, povjesničari su često prinuđeni koncipirati pretpostavke o prošlosti na temelju djelomične informacije. Razni spomenici koji su nam ostali (predmeti i pisani izvori) su temelji iz kojih povjesničar pokušava ponovno izgraditi, tj. rekonstruirati prošlost.

Najstarija zbivanja (npr. iz prastarog doba ili iz starog vijeka od prije 5-6000. godina) općenito možemo upoznati samo na temelju materijalnih uspomena (npr. oruđa, kostura).

Tekstualne izvore znanost grupira prema više aspekata. Prema vremenu nastanka postoje primarni izvori, koji su nastali istovremeno s događajem ili s pojavom o kojima izvješćuju i ima sekundarnih izvora (obrada), koji su nastali kasnije.

Među izvorima činimo razliku i prema vrsti žanrova: ima službenih izvora (npr. povelje, ugovori, tekstovi zakona) i osobni dokumenti (npr. memoari, pisma, znanstveni uradci).

Prolistajmo arhiv od nekoliko prvih zadataka. U našem ćemo udžbeniku pronaći takve kod svake zadatka. To je kao da smo stupili u neki arhiv ili muzej. U arhivima ćemo pronaći izvore različitog tipa. Pokušajmo upoznati primarne i sekundarne izvore! Napravimo razliku između izvora i prema vrsti žanrova.

2. Grupirajte sljedeće dijelove izvora prema aspektima koji su navedeni u tablici!

„Ako slobodan čovjek optužuje drugoga slobodnoga čovjeka za ubojstvo, ali to ne dokazuje: neka se tužilac ubije.“ (*Hamurabijev zakonik*)

„Tada sam izišao iz skrovišta i na brižljivo pripremljenom mjestu našao sam u pijesku nacrtanu antilopu dugačku dobrih pola metra. U vratu joj je bila odapeta strijela...“ (*Iz memoara njemačkog znanstvenika s početka XX. stoljeća*)

„Kad se uhvatiš obrađivanja svoje zemlje, otvorenih očiju pazi na jarke za navodnjavanje, kanale i nasipe (...) Ne podnosi lijenost, za vrijeme rada stoji pokraj radnika, ne daj im stanku...“ (*sumerska glinena ploča*)

„Na temelju proučavanja više stotina nalazišta, ogromne količine nalaza znamo da su u to doba i u toj kulturi postojali samo ti tipovi. U drugo doba takve vrste oruđa ili onaj način izrade, ova je tehnika nepoznata, rijetka, nije karakteristična...“ (*iz knjige Gáboriné Csánki Vere: Az ősember Magyarországon*)

„Koncem neolita se pojavio patrijarhat u kojem se srodstvo vodilo po muškoj liniji, i predstavljao je povećanu važnost muškaraca. Ovdje se potomstvo više nije vodilo po ženskoj liniji.“ (*Tekst iz udžbenika, 2002.*)

Primarni		Sekundarni	
Autor	Vrsta žanra	Autor	Vrsta žanra

3. Sistematizirajmo iz tekstualnih izvora one koje smo obradili!

Nadopunite tablicu na temelju informacija koje ste stekli iz prethodnog zadatka!

Primarni		Politički		Svakodnevni
	Povijesni uradak		Ostalo	—

4. Pogledajmo na 10.-11. stranici udžbenika izvore koji nisu tekstualnog oblika broj 7.-11. i 15.!

Popunite tablicu! Označite (x) da li je izvor određenog broja prema vašem mišljenju primarni ili sekundarni izvor!

Redni broj	Naziv tipa izvora	Primarni	Sekundarni
7.			
8.			
9.			
10.			
11.			
15.			

5. Uredite pomoću tablice niže navedene slikovne izvore!

onodobne slike (slika, rezbarija); kazališni prizor; kasnije slike (slike, crteži); onodobni detalji fotografija i filmova; kasnije obrade filmova; onodobni plakati; kasnije karikature, svojevremene karikature

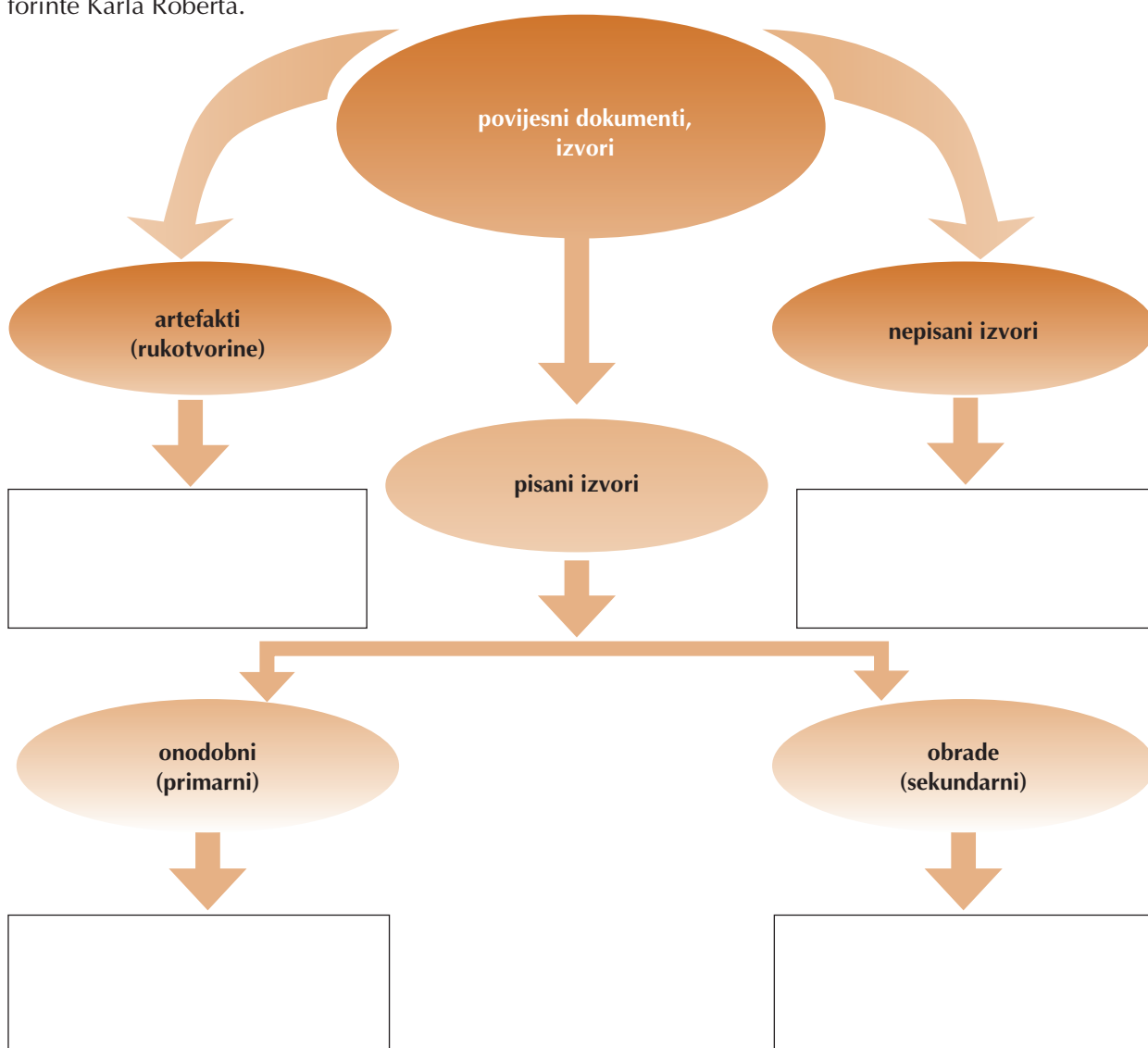
Primarni				
Sekundarni				

6. Potražite primjere iz udžbenika za sljedeće tipove izvora! Na temelju sakupljačkog rada nadopunite sljedeću tablicu! U tablicu upišite broj lekcije i redni broj izvora koji se nalazi u obojanom kvadratu na rubu stranice.

Naziv tipa izvora	E			
	Sekundarni	Povijesni	Zemljopisni	Nacionalni
	Sekundarni	Državna organizacija	Prikaz procesa	Skica
	Sekundarni	Dijagram	Grafikon	Niz podataka
	Sekundarni	Vremenski	Tematski	

7. Upišite u sliku na odgovarajuće mjesto (u kvadrate) redni broj navedenih povijesnih dokumenata! Nekoliko dokumenata možete upisati na više mjesta.

1. tekst zakona; 2. glineni vrč; 3. narodna priča; 4. povjesničarski uradak; 5. zgrada; 6. povelja; 7. onodobna slika; 8. onodobna fotografija; 9. zemljopisna karta; 10. arak za popisivanje poreza; 11. pismo; 12. tekst iz udžbenika; 13. narodna pjesma; 14. legenda; 15. kronološka tablica; 16. nakit; 17. zlatne forinte Karla Roberta.

Zapamtimo! Za označavanje tipa izvora koristimo sljedeću tablicu sa skraćenicama.

Primarni	Pravni	Politički	Gospodarski	Svakodnevn
Sekundarni	Povijesni uradak	Udžbenik	Ostalo	

P	Pr	Pol	G	Sv
S	Pu	U	O	

KORACI I REZULTATI OBRADE IZVORA

1. Kako trebamo obraditi informacije koje se nalaze u izvorima? Pročitajmo tekst broj 3. prve lekcije!

a) Napravite sliku (dijagram) uz pomoć sheme koja je dana u prvom stavku! Neka crtež prikaže nazive svih ulovljenih životinja, koje životinje su ulovljene u najvećem broju i koliki to omjer predstavlja prema drugim životinjama!

b) Temeljem pripremljenog crteža iznesite logičke korelacije u svezi režima ishrane pračovjeka!

.....

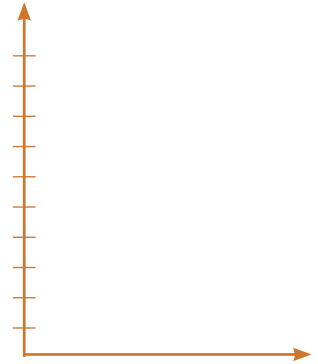
.....

.....

.....

.....

.....

c) Pripremite kalendar lova na temelju druge stavke izvora!

Termin	Životinje koje se trebaju uloviti

d) Sastavite pretpostavke za tumačenje sljedećih konstatacija!

Tekst	Tumačenje
„...jako su rijetke novorođene i ostarjele životinje...“	
„Uvijek su lovili mlade ili zrele životinje...“	

e) Sastavite na temelju obrađenih podataka proturječnost, koja je vezana uz vrijeme lova i broj ulovljenih životinja!

.....

.....

f) Utvrdite može li se na temelju dijela teksta upoznati (rekonstruirati) potpuni režim ishrane pračovjeka! Obrazložite vaš odgovor!

.....

.....

g) Sastavite u vašoj bilježnici dvije-tri rečenice općenito o prehrambenim navikama pračovjeka! Upotrijebite ranija saznanja i ona koja ste stekli tijekom rješavanja zadatka!

2. Razmislite kakve ste djelatnosti trebali obaviti za rješavanje 1. zadatka! Nadopunite rečenice na temelju iskustava!

Iz izvora je trebalo podatke na temelju određenih

Na temelju obrađenih podataka je bilo potrebno utvrditi

Uz tekstove iz izvora je bilo potrebno sastaviti

Na kraju je bilo potrebno sastaviti od dvije-tri rečenice.

3. Analizirajmo opisni tekst na 11. stranici udžbenika koji se nalazi pored karikature i tekst pod brojem 14.!

a) Sakupite informacije koje se nalaze u tekstu na temelju tablice!

Aspekti	Informacije
Podaci koji se odnose na vrijeme	
Podaci koji se odnose na prostor (zemljopisni)	
Osobna imena	
Nazivi funkcija	
Pojmovi	

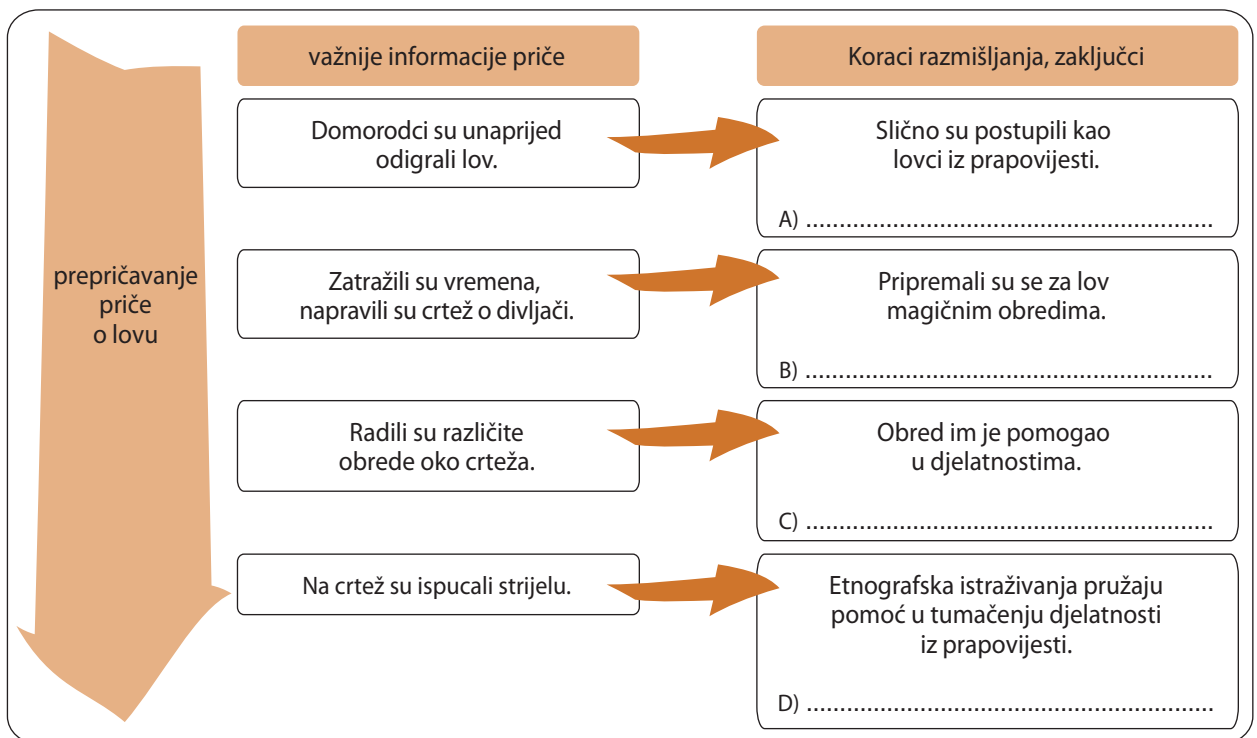
b) Utvrdite koje od sljedećih tvrdnji ukazuju na informacije iz analiziranog teksta! Podcrtajte odgovarajuće rečenice!

1. Znanstvena istraživanja su u XIX. stoljeću rezultirala brojnim novim otkrićima.
2. Darwinovu evolucijsku teoriju je odbacio engleski politički javni život.
3. Izumiranje vrsta su u svako doba prouzrokovale klimatske promjene.
4. Dvoboj majmuna i anđela je glavna pokretačka snaga povijesnih promjena.
5. U prirodi se vrste kontinuirano prilagođavaju prema svojoj okolini, zbog toga se mijenjaju.
6. Jedna od važnih stanica znanstvenog razmišljanja je Darwinovo otkriće o promjenama vrsta.

4. Sistematizirajmo sljedeće korake prikupljanja podataka u obradi izvora!

Nadopunite nedostajuće dijelove crteža odgovarajućim pojmovima od sljedećih!

sažetak (sinteza); pretpostavka; prepoznavanje; sličnost (analogija)

5. Sažmimo rezultate obrade izvora!

Nadopunite nepotpunu rečenicu!

Knjige, obrade, podaci koji su sakupljeni iz izvora i koji se odnose na povijesnu prošlost, oslanjaju se npr. na Na temelju podataka povjesničari su sastavili, stoga iste nazivamo i temeljima obrade

TEMELJI UPOZNAVANJA POVIJESTI

1. Najvažniji element (temelj) u obradi zbivanja iz prošlosti je *kada* se dogodio neki događaj. Na osnovi onog što ste naučili u osnovnoj školi napišite tri godine i događaje koji se odnose na opću i tri koje se odnose na mađarsku povijest! Napišite događaje u kronološkom redoslijedu, tj. sastavite kronologiju! Označite znakom X da li se radi o događaju iz opće ili mađarske povijesti!

Kronologija				
	Godina	Događaj	Opća	Mađarska
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				

2. U povijesti su različite kulture počele brojati godine od različitih polazišta, stoga postoje različita računanja vremena. Europski kulturni krug koristi kršćansko računanje vremena, čiji se početak računa od Kristova rođenja.

a) Napišite kako označavamo godine prije rođenja Krista! ili
Kako označavamo godine nakon Kristova rođenja? ili

Najčešće upotrebljavani načini računanja vremena. Ispitajte koje su početne godine različitih načina računanja vremena! Upišite iste u tablicu!

Kršćanski	←————→
Židovski	←————→
Arapski	←————→

b) Upotrebite različite načine računanja vremena! Popunite tablicu!

Kršćanski	500. pr. Kr.	100. poslije Kr.	476. poslije Kr.	1492. poslije Kr.
Židovski				
Arapski				

3. Događaje prošlosti ne uspoređujemo samo prema vremenu koje je prošlo, već i prema tome gdje su se odigrali (npr. u jednom selu, gradu ili carstvu). Ta događanja nazivamo *povijesnim prostorom*.

a) Prikupite iz vašeg udžbenika karte koje odgovaraju podacima tablice! (Upišite u tablicu broj stranice udžbenika i redni broj karte!)

Grad	Grad-država	Regija	Carstvo	Kontinent

b) Proučavajte kartu (4.) na 14. stranici! Sakupite u tablicu oznake koje ste našli na karti!

Oznaka karte	Tumačenje

c) Navedite kakve zemljopisne čimbenike označava karta osim oznaka!

.....

.....

4. Tijekom obrade povijesne prošlosti trebamo pripremiti na *povijesne ličnosti*. To vrijedi i ako je broj poznatih osoba (vladara, vojskovođa, znanstvenika, umjetnika, itd.) čija su imena opstala neznatan prema broju „bezimernih masa“.

a) Na osnovi onog što ste naučili u osnovnoj školi upišite u tablicu ime pojedine povijesne ličnosti!

Grupiranje povijesnih ličnosti				
vladar	vojskovođa	političar	znanstvenik	umjetnik

b) Nadopunite podatke povijesnih ličnosti koje ste sakupili u gornjoj tablici prema sljedećem! (Pripazite na kronološki redoslijed!)

Vrijeme djelovanja	Ime	Grupa	Karakteristika djelovanja

5. Važni temelji obrade povijesne prošlosti su *pojmovi*. Njima možemo opisati događaje, procese, odnose koji su se ranije dogodili.

a) Popunite tablicu vlastitim primjerima! (U svaku grupu upišite minimalno po 2-2 pojma.)

Grupiranje pojmova	Dani primjeri	Vlastiti primjeri
Opći pojmovi	npr. razvoj, društvo	
Pojmovi koji su karakteristični za više razdoblja	npr. vladar, demokracija	
Pojmovi koji su karakteristični za jedno razdoblje	npr. lutanja, hajduci	

b) Pripremite prema sljedećim aspektima definiciju pojma *seobe naroda*! Za rješavanje upotrijebite pojmovnik radne bilježnice koja je dostupna na web stranici izdavača (www.ntk.hu)!

A) termin:

B) za koga je karakterističan:

C) cilj:

D) posljedice:

6. Vidi zadatak na stranici s kartom!

I. PRAPOVIJEST I STARI ISTOK

1. EVOLUCIJA ČOVJEKA I STARO KAMENO DOBA

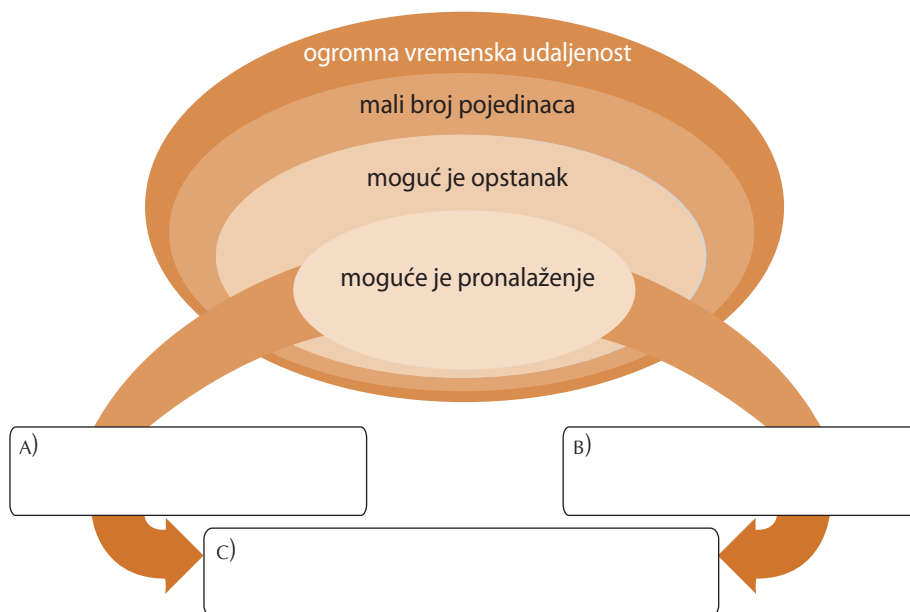

1. Dogovorimo se koje su poteškoće istraživanja prapovijesti!

a) Popunite u tablici nedostajuće informacije na temelju pitanja!

- A) Karakterizirajte količinu nalaza koji stoje na raspolaganju istraživačima!
- B) Karakterizirajte kakvu sliku mogu dobiti istraživači o prapovijesti!
- c) Napravimo sažetak o tome što možemo utvrditi iz podataka koji nam stoje na raspolaganju o prapovijesti!

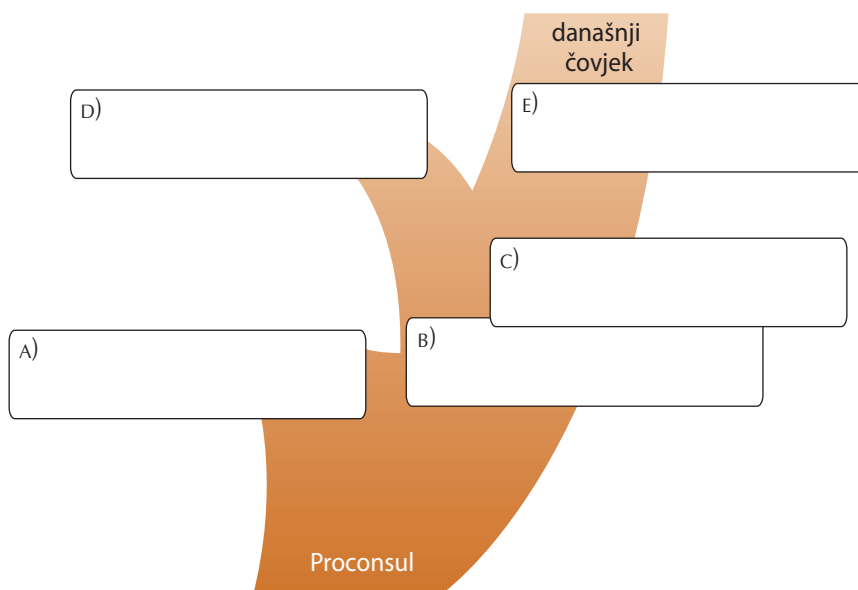
b) Nadopunite rečenicu!

Rast nalaza čini prapovijesne tvrdnje

2. Identificirajte uz pomoć udžbenika i slike etape razvoja čovjeka!

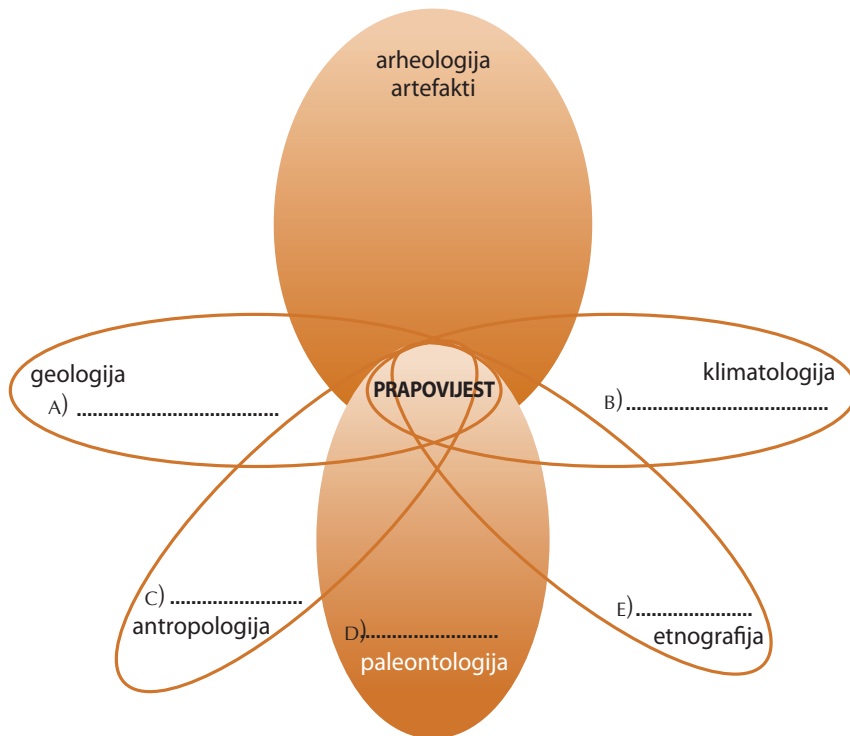
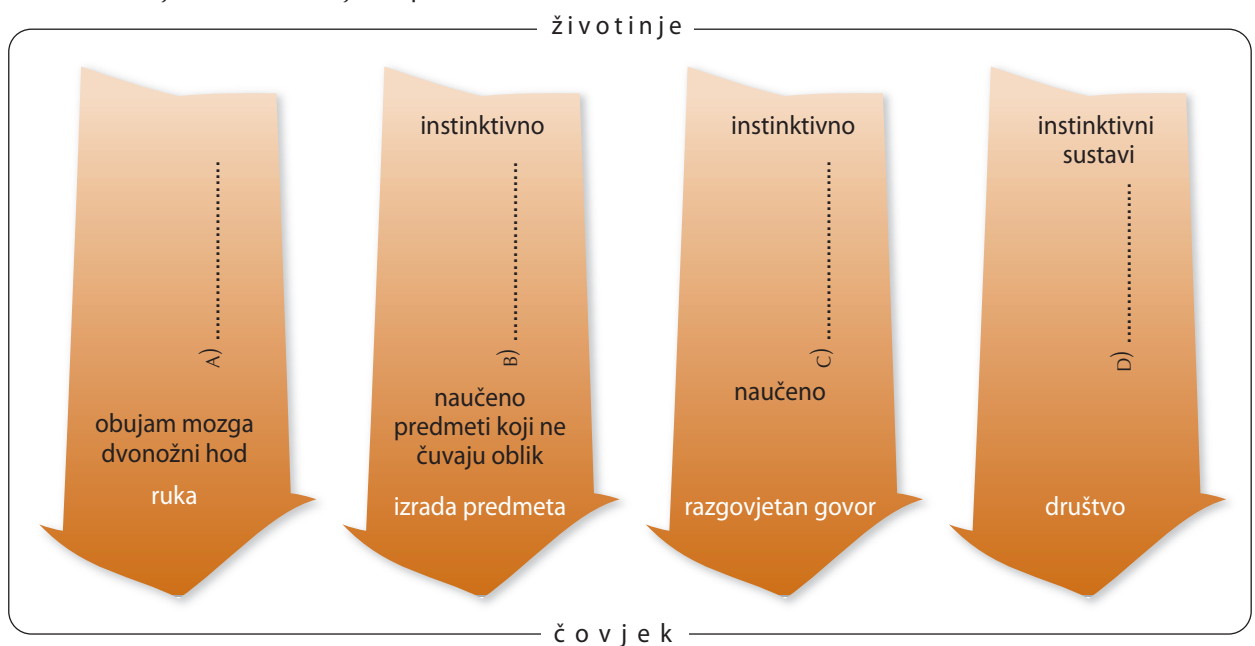
Upišite u sliku etape razvoja! Navedite vremenske granice etapa i važnije karakteristike!

3. Pregledajmo znanosti koje se bave prapoviješću!

a) Definirajte ukratko (jednom riječju) čime su pojedine grane znanosti doprinijele uspješnosti istraživanja znanosti o prapovijesti (A-E)!

b) Koncipirajte kako se u proteklim desetljećima mijenjala uloga prirodnih znanosti u istraživanju prapovijesti!

4. Sistematizirajte vaša saznanja uz pomoć slike!

a) Izaberite iz nabrojanog odgovarajući pojam i upišite u sliku na mjesta A), B), C) i D)!

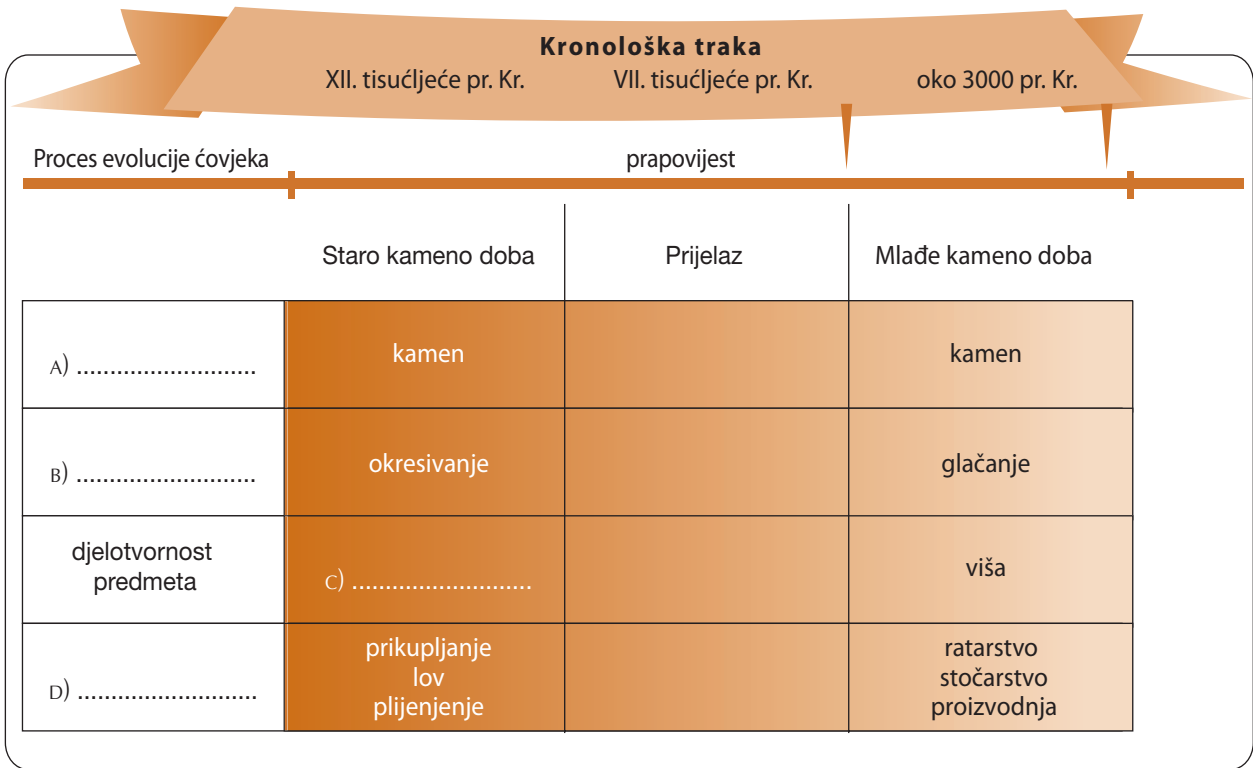
podjela rada; komunikacija; društvo; uporaba predmeta; antropološke karakteristike

b) Podcrtajte kojim se pojmom može okarakterizirati granica između životinje i čovjeka tijekom evolucije čovjeka!

oštra razlika; poklapa se; ne može se odvojiti

2. REVOLUCIJA MLAĐEG KAMENOG DOBA

1. Dogovorimo uz pomoć udžbenika podjelu prapovijesti na etape i aspekte raspodjele!

a) Utvrdite prema kojim aspektima (A, B, D) razdvaja slika pojedine etape prapovijesti! Upišite pojam koji najviše odgovara točki C!

b) Sažmite u jednoj ili dvije rečenice razlike gospodarskih odnosa starog i mlađeg kamenog doba!

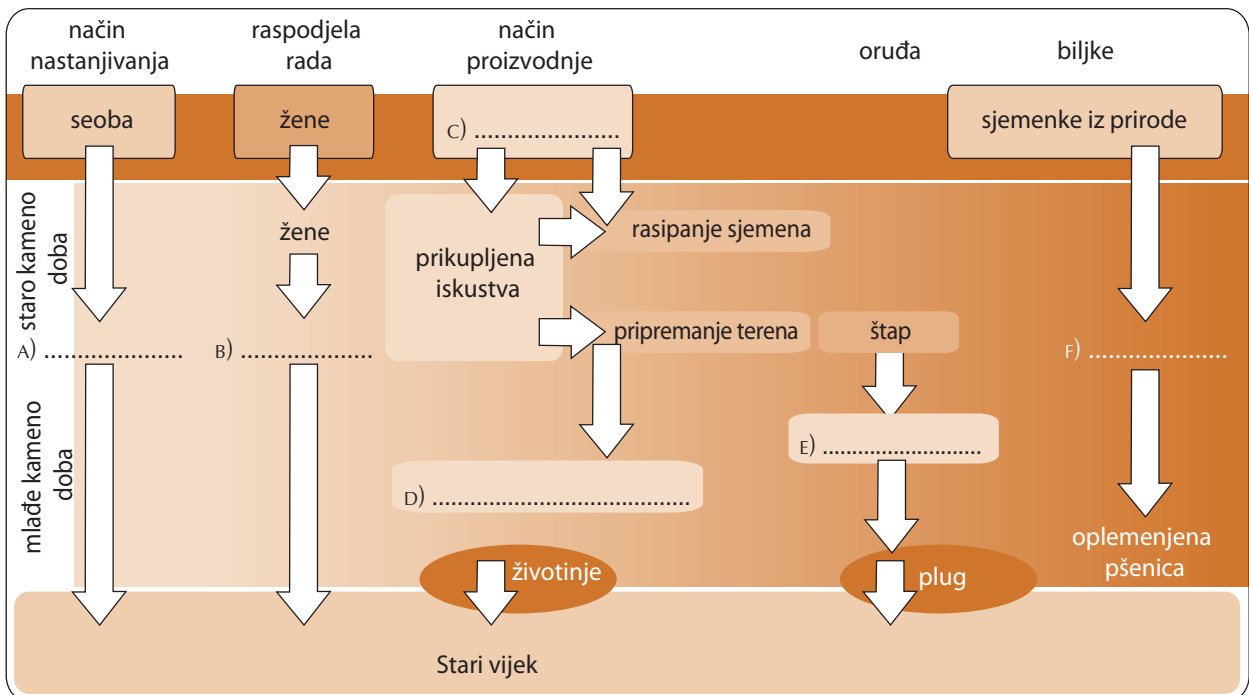
.....

.....

.....

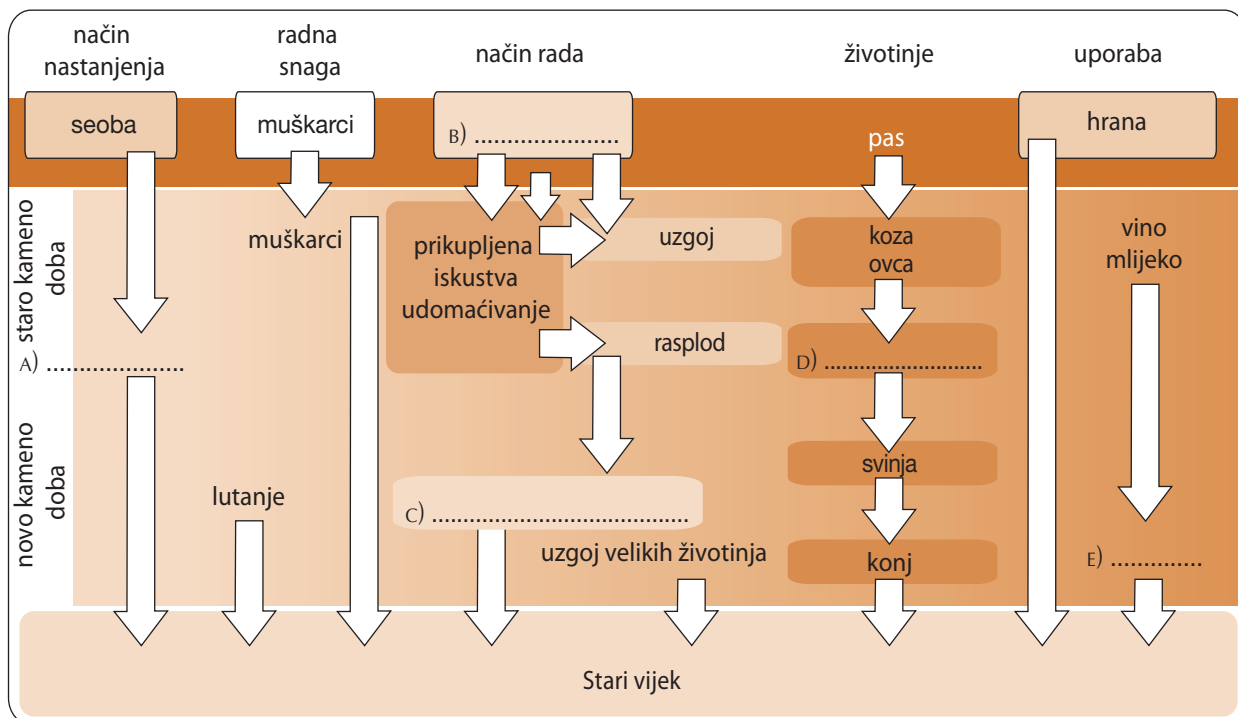
2. Ispitajmo uz pomoć udžbenika i slike razvoj ratarstva!

Nadopunite sliku (A-F)!

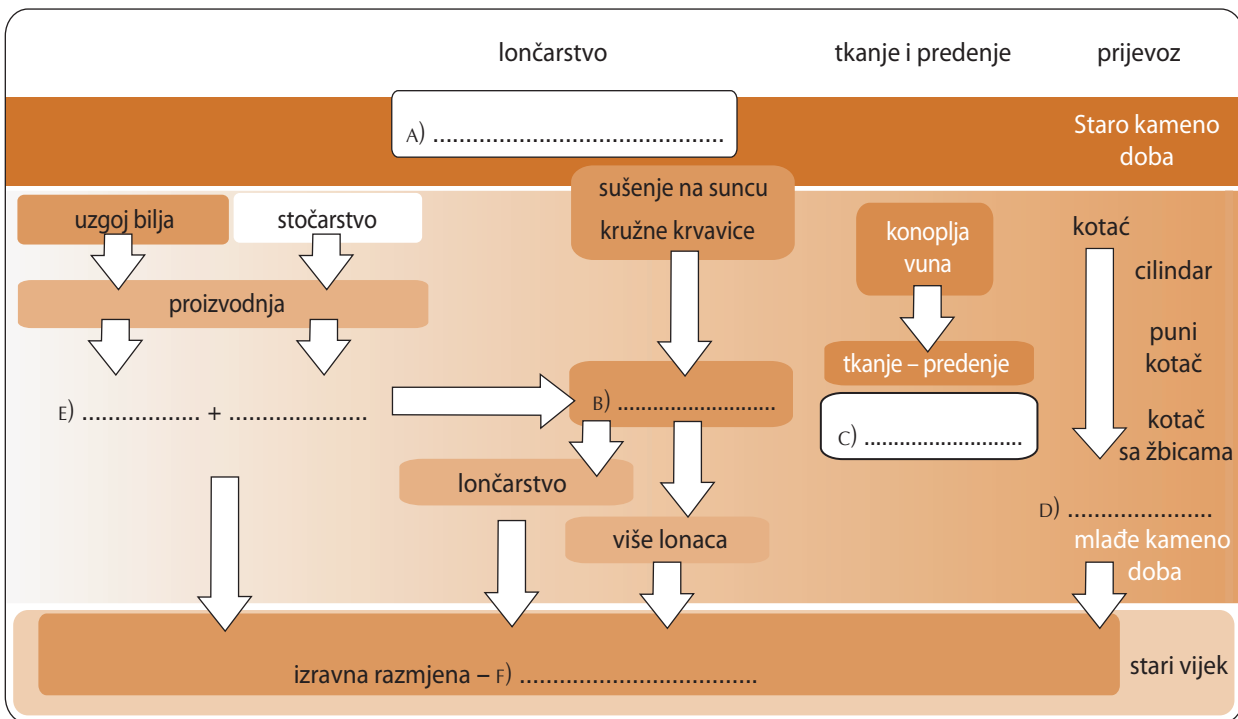
3. Ispitajmo uz pomoć uporabe udžbenika i slike razvoj stočarstva!

Nadopunite sliku (A-E)!

4. Ispitajmo uz pomoć udžbenika i slike proces razvoja zanata!

Nadopunite sliku (A-F)!

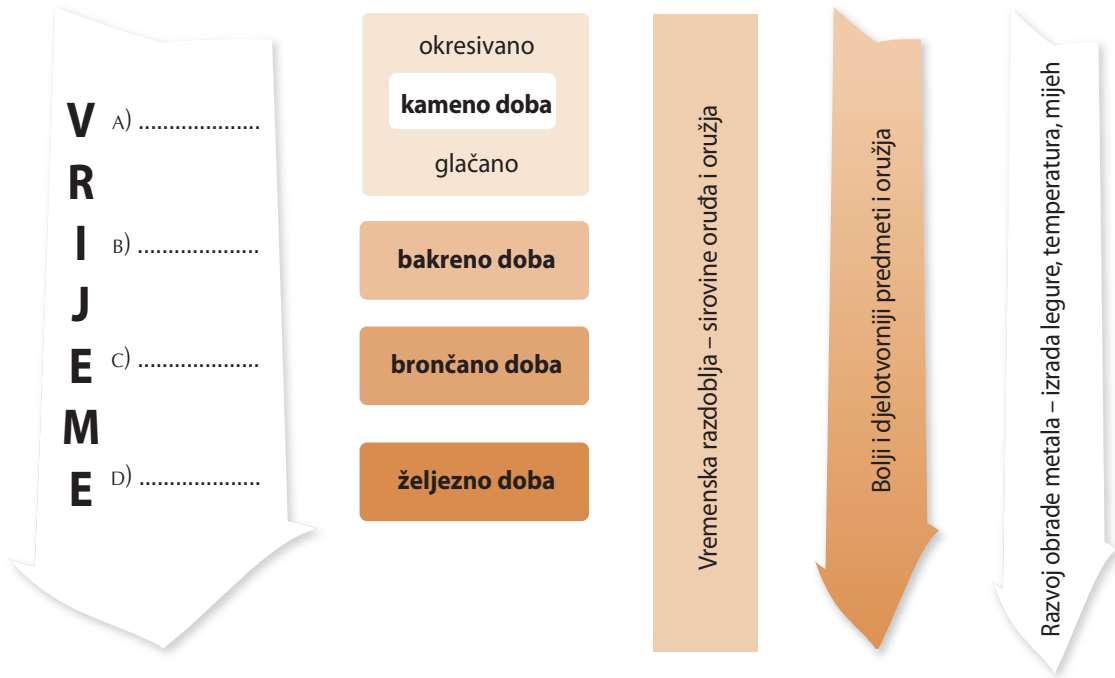
5. Sažmite u bilježnici u 3-4 rečenice uzajamne odnose između pokretanja proizvodnje i pojavljivanja zanata!

3. PRVE CIVILIZACIJE: MEZOPOTAMIJA

1. Obradimo iz autorskog teksta udžbenika širenje metala!

a) Nadopunite sliku podacima koji nedostaju (A-D)!

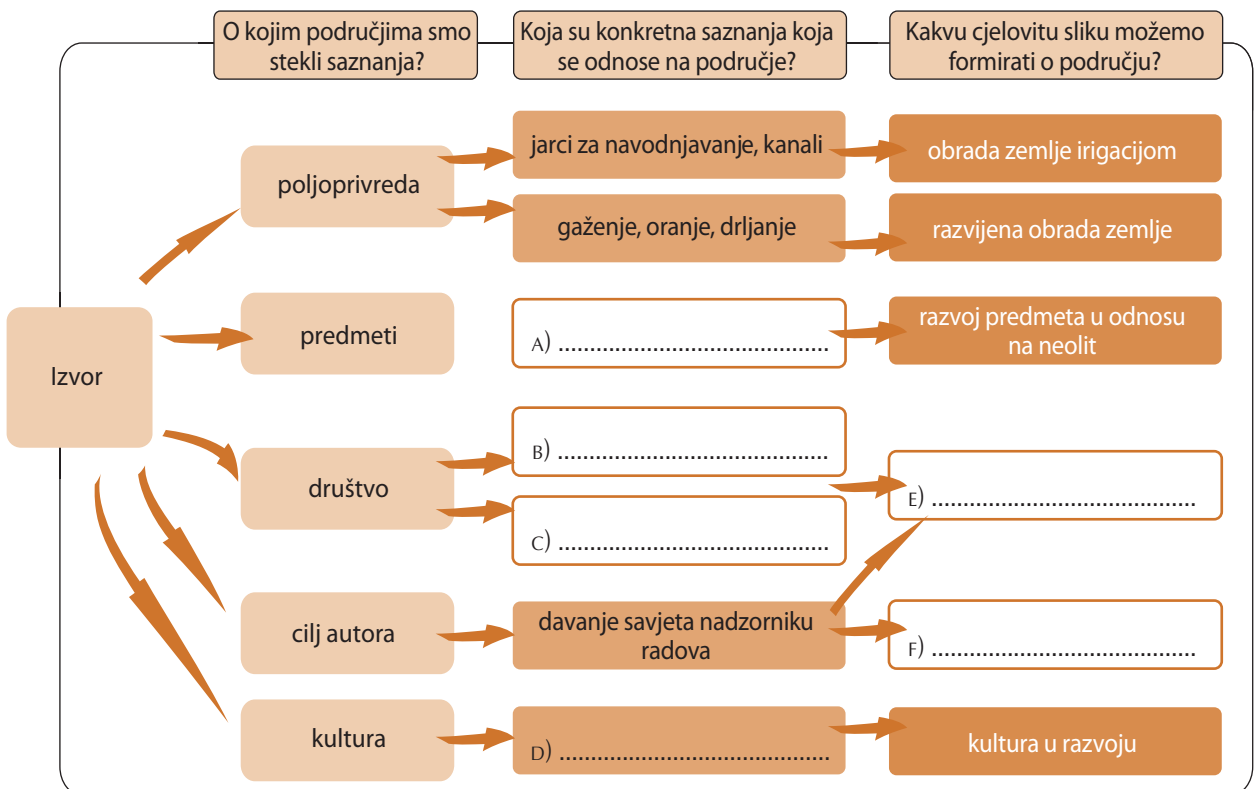

b) Protumačite u bilježnici u 1-2 rečenice na što ukazuje da je pojedino razdoblje nazvano po nekom metalu!

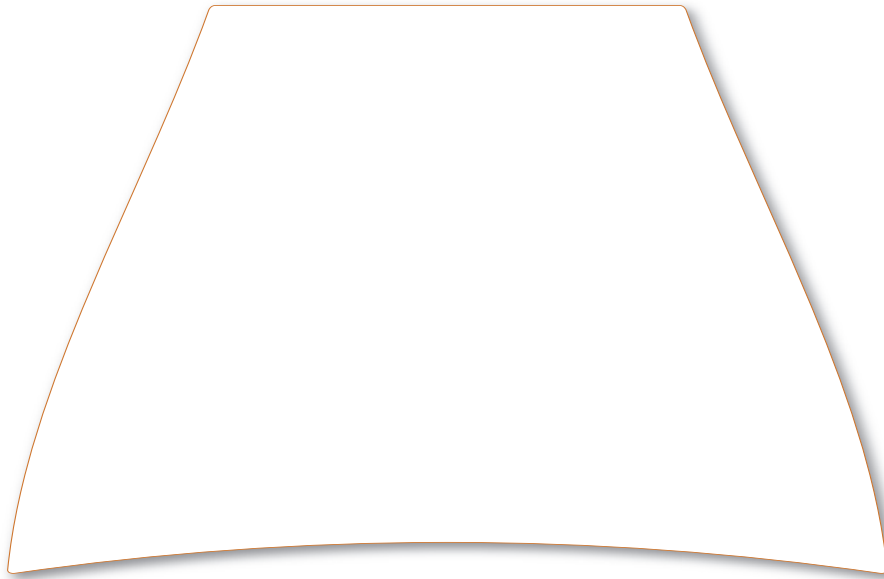
2. Analizirajmo tekst sumerske glinene ploče (4.) !

Upišite u sliku detalje koji nedostaju (A, B, C, D, E, F)!

3. Pripremite uz pomoć izvora (4., 6.) sliku koja prikazuje sumersko društvo! Slika neka sadrži slojeve društva i nadgradnju istih jedan na drugog (hijerarhiju)!

4. Analizirajmo izvor br. 8.!

„Sin kuće ploče: dođi k meni, da ti kažem što je i meni kazao moj učitelj! I ja sam bio nekad niži brat, takav kao i ti; i pored mene su postavili višeg brata. Moj učitelj mi je odredio posao odraslog muškarca – tresao sam se kao trska, **ali sam marljivo radio, nisam bio ravnodušan prema riječima** mog učitelja, nisam išao za svojom glavom, viši brat je bio zadovoljan mojim rezultatom; radovao se jer sam ga slušao, i tako sam razgovarao s njim da mi je to išlo u prilog. **Što god mi je zadao, ja sam to napravio**, sve sam pravilno radio, **njegove sam naloge poslušno izvršavao**. Moju je ruku on vodio po glini, on me je učio kako da se ponašam; on mi je otvorio usta da progovore; davao je dobre savjete; on mi je otvorio oči za pravila koja vode savršenog čovjeka. Tajna savršenosti je marljivost, gubljenje vremena je grijeh; ako učenik luta i vrijeme svojih zadataka uzaludno gubi, on ga ukori – jer kad bi hvalio njegovo znanje čudili bi se drugi.“ (Sumerska glinena ploča)

a) Dajte karakteristične naslove dijelovima izvora koji su označeni različitim oznakama! Napravite kratak sažetak u tablici o suštini istaknutih dijelova!

Oznaka	Sadržaj	Sažetak
podcrtano	metode	
kosim slovima	lekcija	
masnim slovima		marljiv, poslušan
podcrtano i kosim	odgojni ideali	

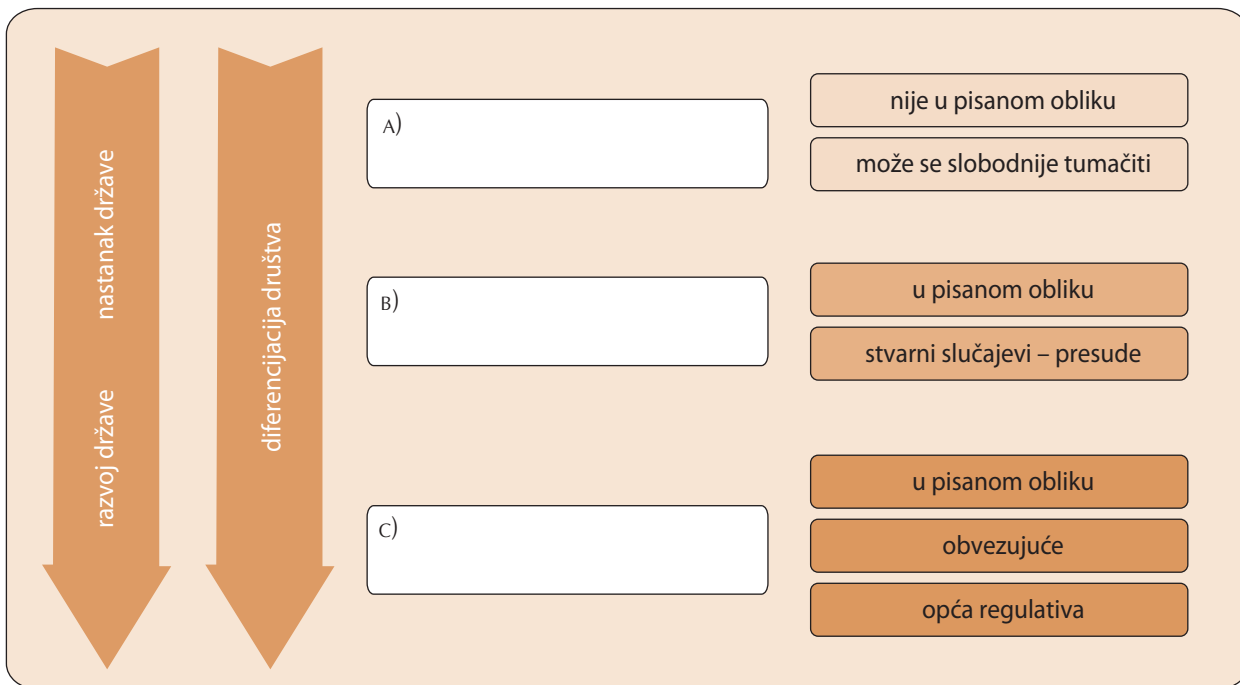
b) Prikažite u bilježnici u 2-3 rečenice karakteristike sumerske prosvjete! Pojasnite sljedeća područja: metode, lekcije, pristup đaka, odgojni ideali!

 2. Okarakterizirajte i ocijenite u bilježnici s 2-3 rečenice pravno shvaćanje koje se pojavljuje u tekstu zakona! Kakve je karakteristike imao pravni sustav tog razdoblja? Opišite s kojim je ciljem nastao zakonik!

 3. Ispitajmo opći proces nastanka zakona!

Upišite u sliku pojmove koji nedostaju (A, B, C)!

 4. Citiramo dva teksta zakona. Analizirajte iste primjenom saznanja i metoda koje ste stekli tijekom obrade teksta Hamurabijevog zakonika!

a) Podcrtajte plavom bojom izraze koji ukazuju na društvene skupine i zaokružite dijelove koji ukazuju na njihov položaj!

b) Podcrtajte crvenom bojom dijelove koji ukazuju na obiteljski život!

c) Podcrtajte žutom bojom izraze koji se odnose na pravo!

d) Podcrtajte zelenom bojom dijelove koji se odnose na počinjene prekršaje i zaokružite kazne!

e) Podcrtajte smeđom bojom dijelove koji ukazuju na gospodarski život!

„Zauvijek u budućim vremenima:

čl. 1. Ako maloljetni sin kaže ocu: „Nisi mi otac“, neka napusti kuću, zemlju, vrt, imovinu i robove, nadalje neka se ošiša na ćelavo, neka se na njega stavi žig ropstva i neka se proda za srebrnjake.

čl. 2. Ako maloljetni sin kaže majci: „Nisi mi majka“, neka napusti zajednicu, neka se ošiša na ćelavo i neka ga isključe iz kućnog gospodarstva.

čl. 3. Ako otac kaže sinu: „Nisi mi sin“, neka izgubi kuću i gospodarstvo.

čl. 4. Ako majka kaže sinu: „Nisi mi sin“, neka izgubi kuću i opremu.“ (*Sumerski zakoni, otprilike XXI. st. pr. Kr.*)

„čl. 36. Ako se za psa dokaže da boluje od bjesnoće i to susjedi dadu na znanje vlasniku, ali on ne uništi psa i pas ujede slobodnog čovjeka koji umre: neka vlasnik psa za kaznu izmjeri 2/3 mine srebra.

čl. 37. Ako je pas ujeo roba i tako ga usmrtio: neka vlasnik plati 15 šekela srebra.

čl. 40. Ako netko kupi roba, robinju, vola ili bilo kakvu drugu stvar i ne može dokazati od koga je kupio, neka se postupa s njim kao s lopovom. (...)

čl. 42. Ako netko drugome slomi nos udarcem, neka plati 1 minu (otprilike 500 g) srebra; ako izbije oko: 1 minu; ako zub: 1/2 mine; ako uho: 1/2 mine; za udarac u lice pak 15 šekela (otprilike 8 g) srebra je dužan izmjeriti.“ (*Iz zakona akadskog kralja Bilalme, XX. st. pr. Kr.*)